

PRO

Så här skulle det inte bli.

– 100 INTERVJUER MED DEM SOM FATTADE BESLUT OM PENSIONSSYSTEMET.

INNEHÅLL

1. Förord	5
2. Inledning	6
3. Bakgrund	7
4. Situationen idag	8
5. Undersökningen	10
Metod	10
De huvudsakliga resultaten.....	11
6. Slutsatser och krav.....	12
PRO:s krav	12

1. Förord.

En av de frågor som PRO:s nära 400 000 medlemmar anser viktigast är pensions- och skattefrågan. För tredje gången sedan 2009 sjunker pensionerna i år samtidigt som klyftan mellan skatt på pension och lön ökar. Jag upplever en växande frustration hos medlemmarna som halkar efter löntagarna ekonomiskt.

Denna rapport visar att de som var med och beslutade om pensionssystemet för 20 år sedan inte upplever att det blev som man hoppats på. Även om Pensionsgruppen nu föreslår förändringar, bland annat av bromsen för att få en jämnare utveckling av inkomstpensionen så löser inte det, det grundläggande problemet. Systemet är underfinansierat. Det visar att det är dags att göra förändringar.

PRO har tidigare presenterat ansvarsfulla förslag till lösningar som stärker både pensionerna och pensionssystemet för framtiden. De kraven står fast. Men var finns den politiska handlingskraften när det gäller pensionsfrågan?

PRO:s medlemmar vill veta hur de politiska partierna avser att agera i pensions- och skattefrågan. Vi vill se skarpa förslag. Pensionärernas ekonomi blir en av de avgörande frågorna i valet och partierna är svaret skyldigt.

Curt Persson
Ordförande PRO

2. Inledning.

För tjugo år sedan, 1994, valdes en ny riksdag. De ledamöter som då tog plats i riksdagen fattade besluten som med utgångspunkt från principbeslutet i juni samma år formade det pensionssystem vi har idag.

Det första beslutet fattades alltså redan på våren 1994, men de återvalda, och nyvalda ledamöter som tog plats i kammaren på hösten 1994 är de politiker som röstade fram dagens pensionssystem i en serie beslut under åren 1994 till 1998.

Det är således dessa politiker som bär ansvaret för den situation vi har idag.

Med facit i hand, och med 20-års perspektiv, hur tycker de att det blev? Blev det som det var tänkt? Som de hoppades? Som de befarade?

I den här rapporten försöker vi besvara de frågorna.

3. Bakgrund.

Under 1980-talet insåg allt fler att det gamla ATP-systemet behövde reformeras.

ATP-systemet hade en svag koppling till den samhällsekonomiska utvecklingen och tog inte tillräcklig hänsyn till den ökande livslängden. När så medellivslängden ökade kraftigt och den ekonomiska tillväxten saktade in i slutet på 1900-talet så innebar det stora påfrestningar på ATP-systemet. Prognoserna pekade på att systemet inte var finansiellt stabilt. Det krävdes en reformering.

Det första steget mot en ny pensionsreform togs redan 1984. En pensionsarbetsgrupp tillsattes 1991, och kunde tre år senare, 1994, presentera ett principförslag till ett reformerat ålderspensionssystem som antogs av riksdagen samma år. Under åren 1994-1998 arbetades den detaljerade lagstiftningen fram och det reformerade systemet, den allmänna pensionen, trädde i kraft 1999.

Det nya pensionssystemet var en uppgörelse mellan de dåvarande fyra borgerliga regeringspartierna (M, FP, C, KD) och Socialdemokraterna.

Det nya systemet är konstruerat så att det ger så mycket pension som ekonomin tillåter. En bra ekonomisk utveckling ger god pension, en sämre ger sämre pension. Systemet som sådant är anpassningsbart och stabilt.

Men hur bra är systemet för den enskilde medborgaren? Det finns inte längre någon garanti för en viss pensionsnivå – som i det tidigare systemet. Det enda som är säkert med det nya pensionssystemet är att det klarar av alla ekonomiska stormar. Systemet står säkert men hur blev det för den enskilde pensionären?

4. Situationen idag.

När pensionssystemet beslutades var det inte många – om någon – som kunde föreställa sig den samhällsutveckling som skett på bara tjugo år. Att ekonomin skulle vara så sårbar och att svängningarna skulle vara så stora ingick inte i prognosmakarnas scenarios.

När pensionsystemet infördes var en av utgångspunkterna att pensionärer och löntagare skulle ha en lika ekonomisk utveckling. Att systemet skulle vara hållbart såväl som system som för den enskilde pensionären. Dessutom ville man ge mer makt över pensionen till pensionärerna genom att ge den enskilde ett visst inflytande över hur man kunde placera sina pensionspengar (på en börs som man trodde alltid växte).

Men så har det inte blivit.

Den automatiska balanseringen av pensionssystemet, den så kallade bromsen, ska göra systemet ekonomiskt hållbart på lång sikt (dvs. man betalar ut mindre pensioner i dåliga tider).

I år slår bromsen till igen, för tredje gången på fem år, vilket leder till att pensionerna sjunker med 2,7 procent under 2014.

Bo Könberg (Fp), och år 1994 socialförsäkringsminister, sade att man skapat ett pensionssystem som var så hållbart att det skulle "klara sig till nästa istid".

I diskussionerna kring huruvida det skulle finnas en broms i systemet eller inte underströks det att den endast skulle utlösas i onormala situationer såsom lång tids hög arbetslöshet, låg nativitet och/eller hög utvandring. Socialförsäkringsutskottet uttalade i sitt betänkande 1997/98:SfU13, s. 47 att enligt utskottets uppfattning *"torde bromsning av indexeringen huvudsakligen behöva tillämpas i vad som historiskt sett får betraktas som ovanliga situationer. När systemet är i full funktion är det bl.a. efter längre perioder med nettoutvandring eller låg nativitet som indexeringen skulle behöva bromsas. Andra faktorer är systematiska förändringar av medellivslängden och systematiska samband mellan livsinkomst och livslängd."*

Men man fick fel. År efter år har bromsen slagit till och sänkt pensionerna.

Till detta ska läggas den orättvisa beskattningen, som beskattar pension högre än lön.

Om en löntagare och en pensionär för åtta år sedan båda tjänade 14 000 kronor i månaden, så tjänar löntagaren i dag 17 600 kronor i månaden, medan pensionären står kvar på samma 14 000 som för åtta år sedan. Löntagaren har fått 36% mer i plånboken, pensionären har fått noll.

Om den här utvecklingen fortsätter, och inget garanterar att så inte blir fallet, kommer klyftan mellan de som arbetar och de som är pensionärer att fortsätta vidgas år efter år.

Redan idag tvingas många pensionärer att leva i fattigdom (under 10.800 kr/mån som enligt EU:s definition är gränsen för fattigdom i Sverige 2012). Bland de ensamstående pensionärerna har 60% en inkomst under denna gräns.

Så var det nog inte tänkt att bli.

5. Undersökningen.

Vi ville veta hur de politiker som införde pensionssystemet för 20 år tycker att det blev. Därför valde vi att intervjua 100 av de 349 ledamöter som valdes in i riksdagen för tjugo år sedan, vid valet 1994.

Metod.

All data samlades in genom telefonintervjuer under perioden 10–17 februari 2014.

Samtliga personer som var riksdagsledamöter under perioden 1994-1998 ingick i målgruppen och därmed i bruttourvalet. Utifrån detta bruttourval drogs systematiska urval inom respektive parti för att skapa ett nettourval. Nettourvalets storlek anpassades så att en svarsfrekvens på 50 % inom respektive parti skulle generera det antal intervjuer vi eftersökte för att uppnå en representativ fördelning.

Vi har talat med 100 av de 349 riksdagsledamöter som 1994 valdes in i riksdagen.

Fördelningen av mandaten vid 1994 års riksmöte var följande:

Socialdemokraterna	161
Moderaterna	80
Centern	27
Folkpartiet	26
Vänsterpartiet	22
Miljöpartiet	18
Kristdemokraterna	15

De intervjuer vi genomfört återspeglar i princip exakt denna mandatfördelning vilket gör att vi intervjuat så här många ledamöter från respektive parti.

Socialdemokraterna	46
Moderaterna	23
Centern	8
Folkpartiet	7
Vänsterpartiet	6
Miljöpartiet	5
Kristdemokraterna	4

De huvudsakliga resultaten.

1. 30% av de svarande tycker att pensionssystemet i stort fungerat sämre än vad det förväntade sig när de tog besluten.
2. 73% tycker inte att "bromsen" fungerar på ett sätt som är acceptabelt "för att uppnå ett ekonomiskt stabilt pensionssystem".
3. 50% anser att den växande klyftan mellan pensionärer och de som förvärvsarbetar som vi nu ser "inte alls" är förenligt med de mål man hade 1994.
4. Många pensionärer, främst kvinnor, hamnar på pensioner under 11 000 kr/månad. Hela 83% de ansvariga f.d. riksdagsledamöterna menar att detta inte är en acceptabel konsekvens för att uppnå ett ekonomiskt stabilt pensionssystem.
5. På partinivå är det uppenbart att det råder ett missnöje bland de före detta socialdemokratiska riksdagsledamöterna. 22% av dessa tycker att det blev dåligt. Varannan socialdemokrat säger att systemet blev sämre än förväntat. 74% menar att inkomstklyftorna mellan löntagare och pensionärer är ett misslyckande. Och 87% av s-politikerna menar att situationen för främst de kvinnliga pensionärerna är en oacceptabel konsekvens av systemet. 85% menar att bromsen som den fungerar idag är oacceptabelt.
6. Även ledamöter från de borgerliga partierna är missnöjda med hur det blev. Främst när det gäller hur bromsen fungerar. 53% av de borgerliga f.d. riksdagsledamöterna ifrågasätter huruvida "bromsen" är acceptabel för att uppnå ett "ekonomiskt hållbart och stabilt pensionssystem".
De borgerliga är på samma sätt tveksamma till inkomstklyftan mellan löntagare och pensionärer. Var fjärde tycker inte att detta ligger i linje med de målsättningar de hade. Och 73% av de borgerliga ledamöterna menar att det en oacceptabel konsekvens av systemet att så många pensionärer blir "fattiga".

5. Slutsatser och krav.

Vi fick inte det pensionssystem som politikerna trodde och hoppades på när de fattade sina beslut under åren 1994-98. Det var inte meningen att det skulle bli som det blev.

Det krävs förändringar för att göra pensionssystemet så stabilt och hållbart som det var tänkt från början.

PRO:s krav.

PRO har lämnat flera förslag till politikerna om hur inkomstklyftan skulle minska och pensionssystemet göras mer stabilt.

- Den orättvisa beskattningen ska bort.
- Bromsen ska avskaffas.
- Pensionssystemet stabiliseras genom att PPM tas bort och förs över till inkomstpensionssystemet.

PRO

© Mars 2014, PRO, Pensionärernas Riksorganisation
Text: Lars Jederlund, Kommunicera AB
Undersökning: Exquiro
Produktion IK Stockholm
Fotograf: Lena Granefelt/Agent Molly & Co
www.pro.se